

Den danske Skole i Lund – et 50 års jubilæum

Af H. C. Helt

Den 15. november 1943 begyndte Den danske Skole i Lund sin virksomhed. Allerede på dette tidspunkt var det tydeligt at se, hvad krigens udfald måtte blive, så ingen forventede, at den skulle få nogen lang levetid. Den blev på 19 måneder, og selv om der vel ikke er så megen mening i at holde jubilæum for en skole, der forlængst er nedlagt, kunne det måske have interesse her i 50-året at fortælle andre om en usædvanlig skole, der fik den største betydning for de implicerede, lærere såvel som elever. De fleste af lærerne er nu borte, og skolens gymnasieelever er i dag omkring pensionsalderen, så skal der være tale om en øjenvidneskildring, må anledningen nok gribes nu. Selv kom jeg til skolen lige efter nytår 1944 og blev student i Lund i sommeren 1944. Min debut som lærer fik jeg i en alder af 18 år, da jeg i efteråret fik lov til at undervise to ugentlige timer i geometri i realklassen!

Før 29. august 1943 var der kun kommet få danske flygtninge til Sverige, men med tyskernes aktion mod de danske jøder kom der fart i flygtningestrømmen. I de hektiske dage i oktober transporteredes ca. 7000 danske jøder over Øresund, og ad de nu etablerede flugtruter fulgte i de næste måneder mange, som på forskellig måde havde været involveret i illegalt arbejde og nu følte jorden brænde under fødderne. Det samlede antal danske flygtninge i Sverige kom op på ca. 18.000 – et beskedent tal, når man sammenligner med de flygtningeproblemer, de vesteuropæiske lande står med i dag. Mange havde naturligvis kontakter i Sverige, så det lykkedes dem at finde beskæftigelse, vel især i de store byer. Andre blev anvist arbejde i industrien eller sendt på skovarbejde. For studenter og akademikere var det naturligt at søge til Lund, universitetsby og gammelt skandinavisk kulturcentrum. De blev gæstfrit modtaget af Lunds Universitets Flygtningekomité, der som formand havde universitetsrektor Einar Löfstedt (professor i »romersk veltalenhed og poesi«) og som medlemmer professorinde Annie Löfstedt (litteraturmedarbejder ved Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning), professorinde Gabrielle Josephson og akademikamrer (dvs. kurator) Malte Ragnarsson. På imponerende kort tid skabte komiteen de praktiske muligheder for, at en dansk skole kunne startes. Undervisningslokaler blev stillet til rådighed på Folkskoleseminariet i byens nordlige udkant, universitetets gymnastiksal kunne lånes i fornødent omfang, og en bygning, der egentlig var bestemt for nedrivning, blev af Lunds Mejeri AB overladt skolen til anvendelse som skolehjem for eleverne.

Det økonomiske grundlag skabtes med hjælp fra det danske gesandtskab i Stock-

holm, som i oktober 1943 havde oprettet Flygtningekontoret, ledet først af professor Stephan Hurwitz (den senere ombudsmand) og derefter af kontorchef Sigurd Wechselsmann (senere amtmand og forligsmand). På fremragende måde administrerede Flygtningekontoret alle sager vedrørende de danske flygtninge i Sverige, herunder de danske skoler, og de nødvendige midler kom gennem den kreditordning, som gesandtskabet havde aftalt med den svenske regering. I december 1943 nedsatte gesandtskabet »Kommissionen for det højere danske Skolevæsen i Sverige«, der havde professor Franz Blatt (klassisk filolog) som formand, og hvis medlemmer fungerede som faglige tilsynsførende. Det var lektor F. Arndt (tysk), lektor Aage Bertelsen (dansk), professor Harald Bohr (matematik, fysik, kemi), lektor David Grünbaum (engelsk), adjunkt Gudrun Henriques (fransk) og adjunkt Ruth Lachmann (historie). Kommunelærer Torben Gregersen var konsulent og tilsynsførende i folkeskolesager. Kommissionen tilrettelagde de eksaminer, der blev afholdt, med tilsagn fra det danske undervisningsministerium om, at de til sin tid ville blive anerkendt hjemme.

Der oprettedes andre danske skoler i Sverige omtrent på samme tid. I Helsingborg kom man op på ca. 100 elever, fordelt på underskole og eksamensfri mellemskole. Den danske Skole i Göteborg dækkede ligesom skolen i Lund hele skoleforløbet fra underskole til gymnasium og nåede i foråret 1945 op på godt 200 elever. I Jönköping, Norrköping og Stockholm var der ganske små skoler, kun med underskole. Skolen i Lund var den største af de danske skoler i Sverige og den, jeg kendte personligt, så uden at forklejne de andre må jeg her indskrænke mig til at fortælle om den. I flere bøger, der udkom kort efter krigens slutning, omtales de danske flygtningeskoler. Jeg kan nævne »Mens vi ventede –« (ref. 1), hvor førstelærer C. Bluitgen-Petersen skriver om især skolen i Helsingborg, »Og Hverdagen skiftede – Skolen i de onde Aar« (ref. 2) med Torben Gregersens kapitel »Den danske Skole i Sverrig 1943-45« og endelig »De danske Flygtninge i Sverige« (ref. 3).

Et problem var fremskaffelse af danske skolebøger. Med lektor Chr. Friis Sørensen, Helsingør, som mellemmand og uformel kontakthånd til det danske undervisningsministerium skaffedes fra danske forlag bøger, som blev transporteret illegalt over Sundet. Den første sending ankom 3 dage før skolen startede den 15. november 1943 med 46 elever i gymnasiet og 4. mellem. En uge senere begyndte undervisning for 15 elever i 1., 2. og 3. mellem. Nu havde man altså en fuldstændig dansk gymnasieskole, endda med klassisk-sproglig retning, men i den første tid måtte dog en del timer læses sammen for flere klasser, dels på grund af små elevtal, dels på grund af lærer- og lokalemangel. Elevtallet i gymnasiet var allerede ved nytårstid oppe på ca. 70 og holdt sig derefter meget konstant lige til foråret 1945. Mellemskolens elevtal steg hurtigt til ca. 50 og var derefter jævnt opadgående, så det i hele foråret 1945 lå tæt på 100. I 1944-45 havde skolen desuden en realklasse med ca. 15 elever. Man nåede med andre ord op på klassestørrelser, der måske lå lidt under det normale, men ikke så langt derfra.

For de små flygtningebørns skolegang var der særlige problemer. Mens gymnasieeleverne ofte var kommet til Sverige på egen hånd eller i hvert fald var i stand til at forlade deres familie for at gå på »kostskole« i Lund eller Göteborg, så var de små

børn jo kommet over sammen med deres forældre og måtte finde skolegang der, hvor disse havde fået arbejde. Mange danske børn kom derfor i svenske skoler, hvad der jo på mange måder kunne være udmærket, men efterhånden som forældrene kunne konstatere, at de var ved at glemme at skrive og tale deres modersmål, steg interessen for at få dem i en dansk skole. Allerede i februar 1944 udvidedes skolen i Lund med en grundskole, men først 2 måneder senere var elevtallet kommet op på 20, så den kunne deles i 2 klasser. Det begyndte altså som den gode gamle landsby-skole. I det følgende skoleår kom der mange nye elever i grundskolen, og elevtallet lå tilsidst over 100. Skolens samlede elevtal kulminerede i de fire første måneder af 1945 med ca. 275, en rimelig pæn størrelse for en skole, der dækkede hele det danske skoleforløb.

I sommeren 1944 dimitteredes 32 studenter, og 25 elever bestod mellemskoleeksamen. Før skolen lukkede 9. juni 1945 dimitteredes 11 studenter og 9 realister, og 25 elever bestod mellemskoleeksamen. Forklaringen på det lidt mindre antal studenter er, at på dette tidspunkt var en del elever blevet indkaldt til brigaden eller var allerede rejst hjem, så de måtte færdiggøre deres eksamen i Danmark ved undervisningsministeriets foranstaltning.

Lærerne

Det viste sig lige fra starten muligt, omend til tider vanskeligt, i det store og hele at bemane skolen med danske lærere. Til en ugentlig time i svensk i alle mellemsko-

*Aage Bertelsen (1901-80)
var skolens »stærke
mand«, formand for skolestyrelsen og skolehjemforstander. Han var i
1947-69 rektor for Aarhus
Katedralskole. Han udgav
i 1952 bogen »Oktober
43«, der har gjort histo-
rien om de danske jøders
redning kendt over hele
verden.*

le- og gymnasieklasser var det naturligt at bruge svenske lærere, men ellers forekommer de kun i ganske få specielle tilfælde, hvor det ikke har været muligt at finde en dansk lærer. Listen over skolens danske lærere rummer 45 navne, hvoraf 18 var fastansatte med fuldt timetal. Resten var timelærere, nogle med meget små timetal eller korte ansættelsesperioder. Den »hårde kerne« var de lærere, der var med til at opbygge skolen fra begyndelsen og med i hele dens levetid og derfor i særlig grad satte deres præg på den. Her bør nævnes adjunkt Svend Atke, Vejle (senere professor ved Danmarks Lærerhøjskole), inspektrice, frk. Fanny Cohn, Gentofte Statsskole, kommunelærer Torben Gregersen, Frederiksberg, cand.mag. Noah Greniman, kommunelærer Magnus Hesdorff, Herlufsholm, adjunkt Ruth Lachmann, Lyngby Statsskole, adjunkt Henrik Meyer, Birkerød Statsskole, og endvidere (fra januar 1944) lektor Aage Bertelsen, Lyngby Statsskole (senere rektor i Århus) og lektor Kaj Rohde, Helsingør. Timelærerne udgør en broget skare, spændende fra universitetsprofessorer til grønne studenter. Af timelærere og senere fastansatte vil jeg nævne (uden at listen kan blive fuldstændig) dr.phil. Ada Adler, professorerne Franz Blatt og Harald Bohr, historikeren John Danstrup, kommunelærer Jørgen Ejlersen, Skovshoved, dr.phil. Werner Fenchel (senere professor i matematik), lektor Eva Frederiksen, Fredericia, kommunelærer Gravers Halbye, Randers, stud.mag. Kristine Heltberg, exam.polyt. Olga Høeg, kommunelærer Verner Martin Jensen, Aalborg, student Richardt Larsen, kommunelærerne Dora Lorenzen og Ruth Meyer, stud.mag. Ove Nathan (nu rektor for Københavns Universitet), enelærer Gunnar Peters-Lehm, Hørdum, cand.mag. Grethe Rønnow (bosat i Lund), cand.mag. Helge Toldberg (senere kendt Grundtvig-forsker) og dr.phil. Hilmar Ødum (direktør for Danmarks geologiske Undersøgelse).

Blandt de mange navne, der er nævnt, er der to, der i særlig grad altid vil være knyttet til den danske skole i Lund. Den da 37-årige Ruth Lachmann, en farverig person fuld af initiativ, energi og entusiasme, var sjælen i arbejdet med skolens oprettelse, og hun blev dens daglige leder i hele den tid, den eksisterede. Det er ikke forkert at sige, at skolen i Lund blev hendes livsværk. Forskellig fra hende i ydre fremtræden var Aage Bertelsen, han havde pondus og autoritet og optrådte langsomt, roligt og velovervejet. Som formand for skolestyrelsen og leder af skolehjemmene fra januar 1944 var det ham, der tog tønnen med de svenske myndigheder, når der var opstået problemer af den ene eller anden art. Indtil Aage Bertelsens ankomst havde professor Franz Blatt været formand for skolestyrelsen, som iøvrigt bestod af Ruth Lachmann, professorinde Löfstedt og akademikamrer Malte Ragnarsson. I skolens daglige administration tog Fanny Cohn sig af beklædningshjælp til eleverne, Henrik Meyer stod for økonomien og var skemalægger, civilingeniør Karl Lachmann (Ruth Lachmanns far, tidligere direktør for den vestindiske sukkerfabrik) førte regnskaberne, og Torben Gregersen fungerede som sekretær.

Skolens udgifter skulle naturligvis begrænses til det nødvendige, så lærernes løn var beskeden, beregnet på at strække til de daglige leveomkostninger for dem og deres evt. familie. Der var ét større og 3 mindre skolehjem, og flere af lærerne havde bolig som forstandere for disse. I andre tilfælde delte flere lærerfamilier en lejlighed i byen. Boliger var en mangelvare, så det kunne ikke nytte at stille for store krav.

Ruth Lachmann (1906-1975), skolens leder fra start til slut. Hendes indsats i Lund var kulminationen i hendes liv, hun virkede efter krigen som lektor i Lyngby, Gladsaxe og Roskilde, men tog sin afsked i en ret tidlig alder.

Men som sagt, man vidste jo, at krigen ville få en ende, man kunne finde sig i midlertidigt at leve under beskedne forhold og var naturligvis glad for at kunne beskæftige sig med undervisning og fag i stedet for at blive sat til noget helt andet eller sidde og kukkelure i en flygtningelejr.

Eleverne

Flertallet af skolens elever var børn af jødisk herkomst, der var kommet til Sverige med deres familie i oktober 1943, men derudover var der faktisk ganske mange, som var kommet på grund af egen eller forældres illegale virksomhed i det besatte Danmark. En del elever boede med deres forældre i Lund eller Malmö, men mange, især blandt de ældre, var alene, med forældrene andetsteds i Sverige eller hjemme i Danmark. Skolen og lærerne måtte så overtage forældrenes rolle. Ca. 40 elever boede på skolehjemmene og et tilsvarende antal på værelser i byen, lejet af skolen. Op mod halvdelen af eleverne deltog i skolebespisningen på skolehjemmet i Magle Stora Kyrkogata, hvor køkkenet det første halve år var bemandet med svenske lotter, derefter med dansk personale. Ubemidlede elever kunne få hjælp til anskaffelse af den nødvendigeste beklædning samt vask og reparation af tøj. En gang om ugen var der badning i byens svømmehal, hvor der også i det andet skoleår blev organiseret

svømmeundervisning. Danske læger, der opholdt sig i Lund, fungerede som skolelæger, der tilså syge elever og foretog almindelig helbredsundersøgelse med tuberkulinprøve samt vaccinationer. Elever, der var fraværende uden angivet årsag, fik besøg for at opklare, om de trængte til lægehjælp eller havde andre problemer. Direktør Lachmann stod for den ugentlige udbetaling af lommepenge til ubemidlede elever: det var 5 kr. om ugen til de ældste gymnasieelever, faldende ned til 3 kr. for elever i 1.-3. mellem.

Al denne hjælp blev ydet med det forbehold, at den danske stat kunne forlange tilbagebetaling efter krigen, og den enkelte elev debiteredes for skolepenge, logi på skolehjem eller værelse, deltagelse i skolebespisning m.m. (det besluttedes efter krigen, at disse udgifter ikke skulle kræves tilbagebetalt).

Det var en beskeden tilværelse, elever og lærere ved den danske skole førte, men den føltes ikke trykkende, for alle var jo i samme båd, og alle vidste, at det var noget midlertidigt. Jeg kan bagefter undre mig over, at vi kunne klare os med den smule tøj, vi havde bragt med os og evt. fået suppleret, men unge mennesker tænker måske ikke så meget over, hvor længe de går i det samme tøj. Hjemme ville forældrene jo have taget sig af dagligdagens problemer, her måtte skolens lærere somme tider træde i deres sted. En dag mødte jeg lektor Bertelsen på gaden. Han kiggede på mig og sagde: »Her har du en tokrone, kan du så gå ind til den frisør derovre og blive klippet, du kan give mig pengene tilbage, hvis du en dag synes du har råd til det«.

Alle skolens elever havde jo det fælles, at de havde oplevet en dramatisk flugt hjemmefra, mange også en forudgående tilværelse »under jorden«. Unge mennesker har ikke noget imod spænding, men disse oplevelser og frygten for, at det kunne ende galt, havde nok været lige lovlig meget for mange af os. Vi talte ikke meget om det, men det kunne komme op til overfladen i form af hjemve, depressioner eller psykoser. Så måtte lærerne igen træde i forældrenes sted, og især var det nok Aage Bertelsen, der som skolehjemsforstander blev en meget benyttet »skriftefader«. Opmuntrende var det jo at følge med i krigens gang, hvor tyskerne nu langsomt, men sikkert blev trængt tilbage på alle fronter. I det neutrale Sverige kunne man se engelske og amerikanske film (desværre også tyske, men dem kunne man jo holde sig fra), og jeg husker f.eks., at »Casablanca« gjorde et stort indtryk på os, da den kom op i biografene i foråret 1944.

Undervisningen

Man kan jo ikke kalde skolen i Lund for noget pædagogisk eksperiment, men snarere en praktisk og organisatorisk opgave, eftersom meningen med den var at skabe en skole, der lå så nær op ad en almindelig dansk skole, som det var muligt under de givne betingelser. Det var naturligvis forbundet med mange vanskeligheder, især i det første halve år, hvor man i små klasser skulle have samling på elever, der kom fra mange forskellige skoler, havde læst efter forskellige lærebøger og haft deres skolegang afbrudt i flere måneder. Særlig stort var problemet for de gymnasieelever, der skulle til studentereksamen i 1944. Man blev nødt til at begrænse pensum til det, man nåede igennem på ca. et halvt år, og det kan, når man ser det beskrevet i skolens beretning, i nogle tilfælde virke noget beskedent. Som en slags kompensation herfor

*Danske studenter på vej
ned ad seminariets trappe
efter translokationen i
juni 1944. Studenterhuer-
ne var fremstillet af en
hattemager i Lund, de lig-
nede godt bortset fra en
lidt for lys rød farve på
båndet. Sølvkorsene var
sendt over fra Danmark
ad illegal vej. Forrest i
midten denne artikels for-
fatter.*

valgte man at holde mundtlig eksamen i samtlige fag. Forstyrrende virkede det også på arbejdet i alle klasser, at nye elever hyppigt kom til og skulle forsøge at falde ind i rytmen. For dem, der havde særlig svært ved at komme i gang, blev der organiseret ekstraundervisning i fornødent omfang.

Også lærerkorpsets brogede sammensætning måtte give nogle problemer. Både universitetslæreren, der skulle omstille sig til skoleundervisning, og den unge uerfarne studerende, der skulle undervise elever, der ikke var meget yngre end ham selv, kunne føle sig på gyngende grund. Men alle gjorde deres bedste for at løse opgaven, og eleverne mødte dem naturligvis med en positiv indstilling, fordi de her havde fået en enestående chance for at fortsætte deres skolegang uden forsinkelse. Det kunne føles vældig forfriskende at have en purung, uerfaren lærer, som man havde et kammeratligt forhold til, og det var ligefrem en berigende oplevelse at bli-

ve undervist i matematik af en fremragende videnskabsmand som Werner Fenchel. I skoleåret 1944-45, da skolen havde vokset sig større og var kommet i fastere rammer, har problemerne med at nå igennem et rimeligt pensum naturligvis været meget mindre.

Forholdet til omgivelserne

For et ungt menneske var det jo i sig selv spændende at være på egen hånd i et fremmed land, og selv om man ikke var langt væk hjemmefra, var der alligevel mange forskelle på svensk og dansk kultur og levevis. Klasseforskelle, opdragelse og omgangsformer var noget andet for 50 år siden end i dag, men i Danmark havde man nok nået en større grad af frigjorthed end i Sverige. Svenske børn var »artigere« end de danske, og svenskerne havde en mere formel, for ikke at sige stivere omgangsform, hvor man tiltalte hinanden i 3. person og aldrig glemte rangordenen. Sådant noget kom til udfoldelse i en lille by som Lund (ca. 30.000 indbyggere), der var domineret af universitetet og den akademiske overklasse. En professor var et ophøjet væsen, og også de studerende hørte til på den rigtige side, blev tiltalt »kandidaten« og levede et lidt afsondret klubliv i de forskellige »nationer« og i Akademiska Föreningen, hvor de kunne læse aviser i dybe lænestole, spille skak osv. Studenterrestauranten »Konviktorium« var bestemt også noget helt andet end »kannibalkøkkenet« i København. Til disse mere formelle forskelle kom en forskel i politisk indstilling, som forsåvidt var forklarlig. En dansk flygtning var naturligvis 100% antitysk, men Sverige var et neutralt land, man havde ikke haft nazismen tæt inde på livet og fortsatte meget længe med at se tingene fra begge sider.

Selv om der er al mulig grund til at påskønne den hjælpsomhed, de danske flygtninge mødte fra svensk side, og selv om mange af os efterhånden fik svenske bekendte og venner, er det nok rigtigt, at skolen og den øvrige ganske store danske koloni i Lund blev en lille verden for sig selv, en by i byen. I skolens dagbog ser man, at der i begyndelsen blev arrangeret sammenkomster mellem danske og svenske elever og deres lærere på flere af byens skoler, men der kom ikke rigtig noget ud af det, og i skolens andet år finder man næsten intet af den slags. Et par eksempler vil tydeligt vise, at der var en barriere, som var svær at komme over. Skolen havde en kunstnerisk begavet elev, Leo Lipschitz (han blev senere kgl. kapelmusikus), som stod for mange kultur- og festarrangementer. Ved en sammenkomst på »Lunds privata Elementarskola« skulle han bidrage med oplæsning og havde uheldigvis valgt at læse Wessels »Herremanden«. De svenske lærere så mere og mere rædselsslagne ud, men deres elever har nu næppe taget varig skade, da de vist ikke forstod ret mange ord af det. Men deres lærere mente naturligvis, at noget sådant burde have været forhindret af censuren, og invitationen blev ikke gentaget. På folkskoleseminariet var der en øvelsesskole, og dens velopdragne små elever var pludselig begyndt at gå rundt og fløjte. Seminarirektor Folke Borg var ikke et øjeblik i tvivl om, hvem de havde lært det af!

Dette var naturligvis småting, værre var det, at der en dag var lavet hærværk på nogle malerier, der hang på seminariet, og at der skete indbrud i et hjemmeværnsdepot i seminariets bygning. Her blev politiet naturligvis indblandet, og også ved man-

ge andre lejligheder, hvor frigjorte unge danskere var gået over stregen, måtte Aage Bertelsen tage en dyst med poliskommissarie Settergren. Da det første skoleår var omme, fandt seminariet ikke, at det fortsat kunne afse plads til den danske skole, og nye lokaler blev fundet inde i byen.

Da studenterholdet fejrede eksamen med den traditionelle køretur gennem byen, med dans om Tegnér-statuen og besøg hos forskellige familier, gik det naturligvis ikke helt stille af, og vi blev da også standset af en poliskonstapel, som spurgte: »Har ni tillstånd?« – og det var lige ved at føre til afbrydelse af hele fornøjelsen.

Livet på skolen

Det man især husker med glæde fra tiden i Lund var det fællesskab, omfattende både lærere og elever, der prægede såvel skolegangen som fritiden. Skolen var som en stor familie, hvor der som i alle familier kunne være skærmydsler, men sjældent af alvorligere art. Man kom meget på skolehjemmet, til den fælles spising og til samvær om aftenen, så alle lærte hinanden at kende på tværs af klasserne. Eleverne besøgte hinanden på deres værelser, men mulighederne for at »gå i byen« var stærkt begrænsede. Der var ikke råd til mange biografter, og i den lille stille provinsby var der ikke noget, der hed bodegaer, diskoteker el.lign. De unge svenskeres fritidsfor-nøjelse var at gå på konditori, hvor det ofte var en kop chokolade, der blev indtaget. Noget alkoholproblem kunne ikke opstå, for ikke engang øl kunne købes i butikkerne, og på restauranter kunne alkoholiske drikkevarer kun fås i forbindelse med spising, hvad vi jo ikke havde råd til. Kun voksne kunne købe deres rationer i Systembolaget, hvor kontrollen var streng. Uden at blive moraliserende kan man nok påstå, at rent praktisk blev man fri for mange problemer, fordi skolens elever var tvunget til at være »nykterister«.

Men lediggang kan som bekendt føre til meget ondt, og der var et stort behov for, at skolen påtog sig at sørge for adspredelser for eleverne i deres fritid. Der blev arrangeret foredrag, diskussioner, filmforevisninger, skolekomedier, musik og dans på skolehjemmet, udflugter, skakspil og meget andet, og der blev organiseret frivillig undervisning i f.eks. musik (især klaverspil), madlavning, idræt og russisk. Da lærerne havde nok at gøre med skolens daglige funktion, blev organiseringen af de mange fritidsbeskæftigelser i høj grad overladt til eleverne. Meget tidligt blev der oprettet et elevråd, som havde ugentlige møder med skolens ledelse og fik bevilget penge til sin virksomhed. Der blev nedsat udvalg til at arbejde med de forskellige opgaver, de ændredes lidt med tiden og var til sidst: Biblioteksudvalget, festudvalget, idrætsudvalget, musikudvalget, redaktionsudvalget (skolebladet »Sidste Runde«) og svensk-dansk udvalg. I april 1944 oprettedes skolens spejdertrop, der fik 60 medlemmer, afholdt sommerlejr i ferien og derefter blev tilsluttet byens svenske spejderkorps.

I foråret 1944 organiseredes et præfektsystem efter Østre Borgerdydscoles model, og man kan i det hele taget sige, at lærerne delte arbejde og ansvar med eleverne i højere grad, end det dengang var almindeligt på danske skoler. Skolen i Lund blev en meget demokratisk skole. Det var vel rimeligt, når man tænker på, at mange elever var kommet til Sverige efter ganske barske oplevelser derhjemme, som havde

Karakteristisk for skolen i Lund var det storartede samarbejde mellem folkeskolelærere og gymnasielærere. Her ses t.v. kommunelærer Torben Gregersen (1911-1994), der gjorde en uvurderlig indsats som skolens sekretær, bl.a. fordi han (lidt i modsætning til gymnasielærerne) var praktisk anlagt. Han blev senere skoleinspektør på Holbergskolen i København og gennem sin forfattervirksomhed og deltagelse i debatten et kendt navn i dansk pædagogik. – T.h. Henrik Meyer (f. 1917), der måtte flygte til Sverige kun en måned efter ansættelsen som kst. adjunkt på Birkerød Statsskole. Han vendte tilbage til Birkerød og havde resten af sin karriere der. I Lund underviste han mest i fysik og kemi, men matematik er hans hovedfag, og han var 1957-66 formand for Matematiklærerforeningen og er siden 1981 dens æresmedlem. Han var en af de ikke så få danske flygtninge, der fandt sin livsledsager, Ruth Meyer (f. Fog-Petersen), under udlændigheden.

modnet dem mere end sædvanligt. Lærerne var ganske klare over, at et ungt menneske, der havde deltaget f.eks. i sabotage i Danmark, havde ført en uregelmæssig tilværelse igennem længere tid og var revet løs fra sin familie, kunne have svært ved at falde tilbage i rollen som artig og lydige skoleelev. Så selv om eleverne sagde De til lærerne og lærerne du til dem, som det var skik dengang, var der tale om et meget mere ligeværdigt forhold end sædvanligt. Og så må jeg alligevel indrømme, at det barnlige også hos gymnasieelever kan komme op til overfladen engang imellem. Jeg husker lidt beskæmmet, at vi ikke helt påskønnede den ugentlige time i »Diskussion«, som Torben Gregersen havde indført, men kunne finde på at sidde med lektierne til næste time, mens vi lod ham snakke. Det kedeligste eksempel indtraf på sidste skoledag før eksamen, hvor vi i vores opstemthed pludselig fik den idé, at det kunne være vældig morsomt at lukke luften ud af lærernes cykler. Den spøg blev taget meget ilde op, og selv om vi meget brødebetyngede bad om forladelse, blev der først løst op for den dystre stemning ved samværet om aftenen på skolehjemmet, hvor en af de vordende studenter foretog en meget elegant parodi på »Guldhornene«, betitlet »Guldcyklerne«!

Også sommerferien 1944 blev det skolens opgave at udfylde for flertallet af eleverne. Der blev indrettet feriehjem, delvis med karakter af lejrskole, på Getå Turist-

hotel ved Norrköping, og her deltog 130 af eleverne, 4 af lærerne samt enkelte forældre. 32 af gymnasiets elever deltog i Dansk-norsk-svensk Gymnasiaststævne på den traditionsrige kostskole Lundsberg i Värmland med dr. Hilmar Ødum som tilrettelægger og leder. Her blev der mulighed for at træffe svenske og norske unge og danske kammerater fra skolen i Göteborg.

Afslutning

På basis af skolens protokoller og papirer, der opbevares på Danmarks pædagogiske Bibliotek, Aage Bertelsens arkiv, Hilmar Ødums arkiv og andre kilder ville det nok være muligt at skrive historien om Den danske Skole i Lund. Det kunne blive en tyk bog, og det er jo et spørgsmål, om detaljer ville interessere mange andre end de implicerede. Jeg håber på disse sider at have kunnet give andre et indtryk af en usædvanlig skole, der havde en usædvanlig tid som baggrund, og som gjorde det muligt for et stort antal unge danskere at fortsætte deres uddannelse og derved undgå, som student Ove Nathan udtrykte det i sin tale ved translokationen i 1944, »at måtte snuble i starten«. Hver gang man senere har truffet på lærere eller gamle kammerater fra skolen i Lund, har man med glæde tænkt tilbage på den som et eksempel på et fællesskab, hvor alle følte sig i samme båd, og hvor enhver efter evne ydede sin indsats for, at det alt sammen kunne fungere.

50 år er lang tid, og hukommelsen kan svinge på nogle punkter. Jeg takker lektor Henrik Meyer, der har været så venlig at gennemlæse artiklen og ligeledes har hjulpet mig med fremskaffelse af illustrationer.

Referencer

1. Mens vi ventede – Folkeskolen under Besættelsen. Udgivet af Danmarks Lærerforening. Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag, København 1946.
2. Inger Merete Nordentoft og Aage Svendstorp: Og Hverdagen skiftede – Skolen i de onde Aar. Carl Alfers Bogforlag, København 1946.
3. Per Møller og Knud Secher: De danske Flygtninge i Sverige. I kommission hos Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag. Trykt i Stockholm 1945.